

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Диняк Таїсії Іванівни

**«Специфіка творів для фортепіано з оркестром
композиторів Іспанії кінця XIX – початку XX століть»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво**

Надзвичайні виразні можливості фортепіано, як інструмента, що здатний відобразити звучання усього симфонічного оркестру та будь-яких окремих його тембрів, завжди викликали неабияку зацікавленість дослідників. Художні уявлення про багатогранність й універсальність інструменту ще більше посилюють твори, які призначені для фортепіано з оркестром. Фортепіанне виконавство, як мистецтво тлумачення музики, що постійно знаходиться у розвитку та безперервному русі, володіє унікальною властивістю зі справжньою мовною виразністю передавати глибинні національні тенденції, які відображають сутнісні показники музичної культури різних етносів. Не менш важливим стильовим орієнтиром сучасного музикознавства стає дослідження творчості композиторів, що синтезують національні та загальноєвропейські традиції.

Саме на перетині цих актуальних інтерпретаційних й теоретичних аспектів зосереджена проблематика дисертаційного дослідження Диняк Таїсії Іванівни, оскільки стосується обґрунтування специфіки творів для фортепіано з оркестром композиторів Іспанії кінця XIX – початку XX століть. Актуальність теми дисертації обумовлена й тим, що незважаючи на велику кількість музикознавчих досліджень, що присвячені творчості відомих іспанських композиторів Ісаака Альбеніса, Енріке Гранадоса, Мануеля де Фальї, Хоакіна Туріни, можна констатувати недостатнє висвітлення у науковому просторі саме фортепіанно-оркестрових творів вищеназваних авторів.

Дисертацію виконано на кафедрі інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ХНУМ імені І. П. Котляревського (протокол № 3 від 28.10.2016 р.) та уточнена на засіданні вченої ради ХНУМ ім. І. П. Котляревського (протокол № 10 від 25.06.2020 року). Зміст дисертації відповідає комплексній темі «Інтерпретологія як інтегративна наука» на 2017-2022 роки перспективного тематичного плану науково-дослідницької роботи ХНУМ імені І. П. Котляревського (протокол № 4 від 30.11.2017 року).

З огляду на те, що в дисертації обрано певні дискурси, які стосуються атрибутів музично-мовних закономірностей організації композиторського твору та виконавської інтерпретації, аспекти наукової новизни пов'язані, перш за все, зі спробою здійснити класифікацію патернів іспанської національної музичної мови та систематизувати виконавські параметри іспанського національного фортепіанного стилю на ґрунті порівняльного аналізу особливостей інтерпретації фортепіанно-оркестрових творів видатними іспанськими піаністами.

У дослідженні запропоновано авторську дефініцію «національний фортепіанний стиль», що вбачається системою «художніх образів в умовах фортепіанного звучання, яка ґрунтується на принципах єдності музичного мислення в композиторській та виконавській творчості і забезпечується унікальними психо-ментальними особливостями суб'єктів музичної діяльності певного історико-культурного часопростору» [с. 121 дисертації]. Як критерій інтонаційно-слухового та когнітивно-аналітичного виявлення особливостей того чи іншого музичного явища обґрунтовано поняття «специфіки музичного твору». Його визначення як сукупності відмінних ознак на художньо-образному, жанрово-стильовому, композиційно-драматургічному рівнях, що увиразнюють закономірності композиторського мислення, задуму та ідеї твору, має неабияке значення для найбільш повного розкриття теми заявленої роботи.

Надаючи апробацію певних аспектів порівняльної інтерпретології, що стосуються темпо-ритму, тембро-фактури, артикуляції, принципу мислення, обумовленого художньо-образним змістом оркестрово-фортепіанних творів іспанських композиторів періоду Ренасим'єнто, авторка спирається на параметри виконавського аналізу, які розроблені кафедрою інтерпретології та аналізу музики ХНУМ імені І. П. Котляревського, та адаптує окремі положення під матеріал, заявлений у дисертації.

Розвиваючи усталену теорію положення про цитатний та безцитатний методи обробки фольклору в професійній творчості, запропоновано та скореговано аспекти уявлення про «звуковий образ фортепіано» як уособлення іспанського національного фортепіанного стилю. У зв'язку з цим, окремим досягненням роботи можна вважати авторську класифікацію системи патернів іспанської національної музичної мови, що доводить актуальність відтворення композиторами іспанського колориту та характеру, імітації звучання народних інструментів, алюзії на танець чи пісню в аналізованих творах.

Перший розділ дисертації присвячений аналізу існуючих наукових досліджень, що стосуються розвитку музичного мистецтва Іспанії в контексті загальноєвропейських процесів кінця XIX – початку XX століть. Зазначено, що танцювальні (або пісенно-танцювальні) форми і жанри XVII – XVIII століть та інструментарій самобутньої фольклорної спадщини певних регіонів Іспанії, як складного явища взаємовпливів різних субкультур, зберігаючись та трансформуючись, згодом стають справжніми репрезентантами національного духу. Досліджуючи шляхи становлення іспанської музичної культури та підкреслюючи значну відмінність народної і професійної музики між окремими провінціями Іспанії, дисертантка наголошує на важливій проблемі формування іспанської національної школи як ще однієї професійної школи європейської музики. Водночас, відмічено процеси органічного синтезу усталених тем-образів й характерних елементів іспанської національної музики з образно-структурними закономірностями

європейської традиції, що, загалом, формує своєрідну художню перцепцію образу Іспанії в рамках європейської культури.

Підкреслено, що творча діяльність І. Альбеніса, Е. Гранадоса, М. де Фальї та Х. Туріні, що мали ґрунтовну піаністичну підготовку та реалізований виконавський потенціал, сприяла утворенню національної професійної фортепіанної школи європейського зразка. Стосовно формування художньо-естетичних засад фортепіанної творчості композиторів періоду Ренасим'єнто, авторка дисертації наводить низку спостережень щодо впливу традицій пізнього романтизму та досвіду імпресіоністів. Також простежено безпосередній вплив французької музичної культури ХІХ століття на формування іспанської композиторської школи та їх справжню культурну інтеграцію, що мала надзвичайно важливу роль у контексті розвитку всього світового музичного мистецтва.

Другий розділ дисертації починається з огляду на усталену теорію музичного твору. Особливо ретельно досліджено категорію музичного твору в працях українських музикознавців В. Москаленка, І. Чижик, С. Шипа, Т. Тучинської, Н. Товстопят та ін. Логічне продовження отримує вивчення музичного твору як «носія-репрезентанту» стилю. З цього приводу дослідниця проєктує результати дослідження І. Коханик на аналіз творчості іспанських композиторів кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Розширення поняття «звуковий образ фортепіано» та дефініція його уособлення в контексті національного стилю пов'язане з висновком про те, що саме фортепіанна музика слугувала особливою платформою для «зображення» іспанського національного образу світу [с. 106 дисертації]. Дисертантка наголошує на кардинально новому пріоритетному рівні фортепіано в контексті піднесення національної ідеї в іспанській музичній культурі Ренасим'єнто. У свою чергу з цих міркувань і з використанням аналізу основоположних у музикознавстві стильових концепцій та підходів, впливає окреслення одного з ключових понять роботи, яким є «фортепіанний стиль», що розуміється як «специфічна форма невербального

художньо-образного мислення, що забезпечується органічною системою специфічних виразних засобів і прийомів виконавства на фортепіано» [с. 116 дисертації]. Подальша логіка дослідження призводить до авторського визначення змодельованої системи понять, які є складовими національно-музичного мислення як структури. Екстраполюючи теорію патерна на сферу музичної творчості та, встановлюючи безцитатий метод обробки фольклору у професійній музиці як домінуючий, Т. Диняк визначає, що патерни – елементи іспанської національної музичної мови – слугують своєрідними засобами вираження та показниками національної ментальності творів іспанських композиторів.

Третій розділ роботи висвітлює жанрово-стильові орієнтири у фортепіанно-оркестрових творах іспанських композиторів кінця XIX – початку XX століть.

Аналіз «Фантастичного» Концерту для фортепіано з оркестром №1 ор. 78 І. Альбеніса засвідчує новаторське трактування жанру, яке вбачається дисертанткою у внесенні програмності, що впливає на композиційні особливості, та в узагальненому використанні національних елементів.

Важливим аспектом специфіки Іспанської рапсодії ор. 70 І. Альбеніса, на думку дослідниці, є синтез європейського імпровізаційно-віртуозного виконавського стилю та майстерне освоєння національних регіонально-жанрових витоків характерних образних сфер.

Відзначено, що Концерт для фортепіано з оркестром «Патетичний» Е. Гранадоса вирізняється центральноевропейською музичною мовою, поліфонічним розвитком музичного тематизму й поемно-баладним складом.

Твір «Симфонічні враження “Ночі в садах Іспанії”» М. де Фальї розглянуто в аспекті синтезу імпресіоністичного та національного стилів. Як влучно підкреслює дисертантка, триптих, що тяжіє до жанру сюїти, створює сприятливий ґрунт для виникнення поліжанровості, поєднуючи риси фортепіанного концерту, симфонічної поеми, варіацій, рапсодії, ноктюрну. Аналізуючи твір, Т. Диняк торкається дуже важливих виконавських аспектів

серед яких проблема знаходження правильного темпу, поєднання суворо витриманих ритмічних і агогічно вільних епізодів, відтворення контрастної динаміки, що виконує формоутворюючу роль протягом усього твору, міри натискання педалі, пальцевої «дикції» та туше.

Грунтовний теоретичний аналіз «Симфонічної рапсодії» ор. 66 Х. Туріни виявляє особливості форми, тематизму, індивідуальної інтонаційної сфери, фортепіанно-оркестрових засобів виразності, гармонії й фактури.

Зазначимо, що важливою частиною заключного розділу стає ретельне дослідження виконавської інтерпретації аналізованих творів іспанськими піаністами, які є послідовниками різних традицій, а також підкреслення унікальності інтерпретаційних версій солістів та їх різновекторних виконавських підходів до музичного матеріалу (романтичного, сповненого патетики і драматизму, чи імпресіоністичного стилю виконання).

Вивчення дисертації викликає наступні **питання** та міркування:

1. У дослідженні Ви вказуєте на доленосну роль Енріке Гранадоса у розвитку музичної педагогіки, а також згадуєте про створення ним низки педагогічних праць. Розкрийте, будь-ласка, більш детально наведені Вами положення.
2. Ви підкреслюєте, що виконання творів іспанських композиторів нерозривно пов'язане з технічною фактурою, складними ритмами і гармоніями, незвичними тонально-ладовими барвами та багатьма іншими специфічними параметрами. Чи поставали проаналізовані твори або інші фортепіанні твори Ісаака Альбеніса, Енріке Гранадоса, Мануеля де Фальї, Хоакіна Туріни у фокусі Вашої особистої уваги як виконавиці?

Загальним побажанням до роботи стає наведення більш об'ємного аналітичного матеріалу, що стосується ролі симфонічного оркестру, принципів та особливостей оркестровки творів, які розглядаються. Винятком є аналіз «Симфонічних вражень “Ночі в садах Іспанії”» Мануеля де Фальї, де оркестровій складовій надається більше уваги.

Підсумовуючи наведені вище спостереження стосовно змісту дисертації, можна зробити висновок, що структура дослідження відображає його логіку та смислові вектори. Основні положення дисертації викладено в 5 вітчизняних та зарубіжних публікаціях, які повною мірою висвітлюють основні аспекти дослідження.

Зважаючи на вищезазначене, можна з впевненістю констатувати, що дисертація Диняк Таїсії Іванівни «**Специфіка творів для фортепіано з оркестром композиторів Іспанії кінця XIX – початку XX століть**» відповідає вимогам, що висуваються МОН України до досліджень на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 02 за спеціальністю 025, а її автор заслуговує на присвоєння вищезначеного наукового ступеня.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,

завідувач кафедри загального та спеціалізованого фортепіано

Одеської національної музичної

академії імені А. В. Нежданової

К.М.А.

Казначесва Т.О.

